Död och liv

Bokutgåva

Stockholm. Albert Bonniers förlag 1925

Eg hev vori meg upp med sky og ned me havsens grunne; den som vil mitt fotspor fylle, han lær kje av bliom munne.

Draumkvædet.

I.

DÖD OCH LIV.

Ej med trots jag möter mitt öde, hur hårt, hur skärande mörkt det är. Ej med klagan jag lider de fasor ett outrannsakligt liv beskär.

Löjligt att trotsa allsmäktiga livet. Fegt att klaga i hårdaste nöd. Människa är jag: född att behärska mitt eget öde i liv och död.

Född att jubla, född att lida — född till livet att en gång dö; väckt av jord ur ett ruvande mörker där okända händer sin livssådd strö.

En liten tid, under mycken oro, lever mänskan, av kvinna född, lyfter mot solen sitt längtande huvud, vissnar så bort, till ett stoft förströdd.

Liv, som väckt mig — du lyft din slöja: jag sett dig så härlig, så hemsk som du är. Död som väntar — jag känner dig icke, stum du förtiger det svar jag begär.

Hur ofta är livet ej död — och döden liv för ett hjärta som vill till ro. Var sattes den gräns som skiljer dem båda? Jag får icke veta; jag kan icke tro.

I dina händer jag befaller min ande, du barmhärtiga liv, som uppväckt mig. Oroligt, oroligt i mig är mitt hjärta, du okända död, tills det vilar i dig.

VERSER I SJUKDOM.

1.

Kära liv — går du nu? Vänder dig bort från mig? Den strålande blicken du gav mig nyss, hur mina armar slötos kring dig — säg — minns du?

Ljuva liv — tack för din kyss! Så vacker hastar du bort. Ensam står jag i skuggan kvar — ser efter dig ... var vägen så kort? Var du hos mig — nyss?

2.

Döden vände sitt anlete mot mig och såg på mig länge och stort. Han tog ett steg — och kom plötsligt nära, närmre än någon gjort.

Stoft blev allt som lett omkring mig ... ett leende endast blev kvar: dödens, då bland stoft och aska han tog mig i sitt förvar.

3.

Min ena hand i din, mitt barn, den andra i dödens hand — så börjar vandringen sakta ner mot flodens brusande strand.

Kalla fradgan yr hit upp — akta mitt barn, o flod! Larma ej så, skräm ej du hans oskyldiga blod!

Släpp taget, liten, vänd om, vänd hem! — här är för stenigt och vilt; jag minns ju ändå din ljuva hand, dess grepp, så fast och milt.

Trygg jag går med döden, mitt barn — — vinka farväl med din hand! Dess späda skugga säkert jag ser på flodens andra strand.

MORGONSTJÄRNAN.

I brännande kval min själ var fången, min hälsa bräckt, min kraft förgången, natt omvärvde mig, utan ljud. Ej orkade jag mina händer lyfta, kunde från heta bädden blott snyfta: Ack, huru länge? — du min Gud!

Ur stelnad natt, som mig omslöt och täckte, morgonstjärnan mig långsamt väckte, skön hon framgick ur mörkrets flod. I kämpande rymd hon stod så allena, tände barmhärtigt sitt sken det rena högt över jordens tårar och blod.

Till ropande djupen strålen nådde, min blodiga själ den stilla tvådde, sköljde blicken från fasor ren. Se, natten var liden! — dag skulle randas. Spirande gryning mitt hopp fick andas i morgonstjärnans milda sken.

EN HEL LÅNG NATT.

Är det sant? Skall jag sova en natt i ro — en natt utan vaka, en natt utan kval? sova lugn, vila trygg som fågeln i bo, ej räkna i jämmer timmarnas tal?

Det är sant, det är visst. Det enda jag vet! En natt kommer till mig med sömn så god; min kropp skall ej vakna, maktlös och het, och vrida sig tung av sitt plågade blod.

Friskt mod, min själ! Jag skall sova en gång en hel lång natt under timmarnas svall ... och intet mig väcker — ej barnens sång — ej gryningens lek — — ej regnets fall — — —

DÅ DU GRÄT VID MIN SJUKBÄDD.

I den väldiga natt mig omsluter, där jag vilar så ensam, stum och blind, ett förunderligt regn sig utgjuter — det duggar så levande varmt mot min kalla kind.

Där jag ligger bortdomnad i dödens armar och slätt intet mera ser och vet — vem är väl som sig förbarmar att väcka mig med en vårskur så frälsande het?

Det är du — det är du som begjuter med din kärleks tårregn min kind, mitt bröst ... ett förunderligt ljus mig

omsluter — — jag hör genom väldiga vatten din röst — din röst.

ÖGONTRÖST.

Barnet kom från ängen med gloria kring sitt hår, det smög till dunkelt sjukrum från sol och hagtornssnår — och lade varligt mot mitt bröst en knippa ögontröst.

Jag såg, i plågor bunden, en glimt av himmelskt blått, en flock av mörkblå stjärnor, som nyss i daggen stått. ”Se”, sade barnet, ”ögontröst — här får mor ögontröst!”

Gossebarn oskyldiga, blå blomman är du lik, du har förvisso glittrat helt nyss i himmelrik ... o blåa öga, rena röst — levande ögontröst!

Jag skall ej mera gråta — fin lilja är du visst! Jag bröt dig med Guds vilja från ren och daggig kvist — — du barn — i dödens bittra höst min ögontröst — ögontröst!

BARNET SJUNGER.

Vad är det för jubel jag hör? — det är som en fågels sång ... en fröjd som på vingar sig rör, för vilken en jord är för trång!

Det är morgon, tidig och grå, min natt har varit så lång — då befriande toner mig nå: det är barnet, som sjunger sin sång — en gammal känd melodi med ord som det själv finner på, med en lärkunges jubel i och ord som blott änglar förstå.

Finns ett sådant jubel kvar på denna förtvivlade jord? En sång så oskyldigt klar, en barnrösts lekande ord!

Sjung, du gossebarn, sjung! välsignad vare din röst. Sjung mig till glädje, sjung — jubla in fred i mitt bröst!

BARNET SÄTTER LÖKAR.

I blåa oktobermorgonen barnet står helt tankfullt med lökar i handen. Om våren i varma jorden små frön det sår, nu planterar det i höstsvarta landen.

Det kramar i handen hyacint och tulpan och gömmer dem i jorden den kalla. Barnet gräver gravar på frostbiten plan — tryggt förtror det ett liv åt dem alla.

Det tänker blott på våren — den kommer snart: de svarta landen påskliljor bära! Det vet ej av månaders långsamma fart, det anar ej hur mörkret är nära.

När äntligt en gång kommer den milda vår med blom efter dödens bittra vinter — då är jag kanske borta, ej höra jag får ditt jubel mot narciss och hyacinter.

Då går du mellan blommor i solens sken — blommor som ur gravar fått stiga ... Gömd vilar jag i jorden under skuggig sten, där vårens röster evigt, evigt tiga.

HERRE, JAG VANDRAR I EN MÖRK DAL.

Herre, jag vandrar i en mörk dal, mitt liv är i skugga begravet. Vem mätte ut åt mig mina kval? De äro såsom sanden i havet.

Solen förer du ut ur dess hus — hon fröjdar sig såsom en hjälte; sjustjärnan kläder du i skrud av ljus och binder Orions bälte.

Men mänskans natt gör du på tårar rik, henne kläder du i skrud av smärta, hennes dag är en långsträckt skugga lik, som ett slaget gräs hennes hjärta.

Bäddar du snart i det tysta min säng? Ej vacklar min själ inför döden! Herre, för mig till en grön äng och till levande vattuflöden!

EFTER LÅNG SJUKDOM.

— Men om styrmannen kallar, så låt alltsammans ligga och skynda till skeppet — —

EPIKTETOS.

Aldrig glömmer hjärtat de bittra, bittra nätterna, långa, bultande av kval i rolös sömnlöshet; minnet är så stort, men vi blekna och tystna — ord och tårar tolka ej vår bistra hemlighet. Skulle själen glömma sin jakobskamp med Herran, skulle den förgäta sin hjälplöshets nöd — ensam som den var i ett sovande Getsemane, ensam med sin livstörst och ensam med sin död.

Tankar, brännande som eld, i sjukdomens nätter ristade med blodig bill sin fåra i vårt bröst; vi se ej som ni andra — allt är så förvandlat — — för oss fick livet annan färg och glädjen annan röst. Fjärran, o hur fjärran är mycket vi älskat; nära — o hur nära — är det fjärran var! Under lätta sorlet ständigt vi förnimma det öppna havets orgelton, tung och underbar.

Seglaren, som ankrat i hamnen, vi likna — ankrat efter storm och natt i lä av ljuvlig strand: jublande vi skynda i land och kyssa marken, samla blom och snäckor med öm och ivrig hand; foten trampar gräset som de saligas ängar, blicken smeker varje sten som i en nyfödd värld — men då styrmannen kallar! — o hur skynda vi till skeppet, som styr ut mot horisonten på sin sista stora färd!

ÅTER UTE.

Stor måste skuggan varit — jag är bländad av ljus ... förvirrad jag står i vårens sol på trädgårdens ljumma grus.

Vacklande jag träder på friska jorden ut ... Var den så strålande, outsägligt skön förut?

Blad och knoppar darra för en ny vårs vind och nytt gräs viftar uppståndet vid vår grind.

Du Lilium Convallium, som stod vid min smärtas bädd — nu står du på marken, tung av doft, i bländvit klädnad klädd.

Är detta uppståndelsens morgon? — allt är ju salighet ... Förlåt mig, o liv, att jag tvivlat, på din gränslösa härlighet!

SJÄLENS ORO.

O vilket dunkelt uppror i min själ — o vilken ängslan som där inne sväller, så främmande, så vild och tung! Jag vet ej varför — kan ej alls förstå — — ur dolda djup den brister fram och växer likt en vind i bergen som skakar träden — högt de klaga och deras rötter rista under jorden. Vad är det väl för ängslan, bitter plåga? Den tätnar, svartnar likt en åskbys moln, som torna sig, dovt hotande.

Jag kan ej fatta — letar helt förgäves i lyhört minne: ingen sorg mig trycker — ingen smärta mitt sinne sårar — allt är ju gott, allt är ju ljust för mig. Jag somnade i lycka — slog upp ögonen mot festlig dag; då — varför? — kände jag ett isigt vindkast — och själen bävade och vände sig helt blek och frågande mot allt den äger kärt: ”Gör du mig sorg? — Säg, skall du lämna mig? — Vem gör mig smärta, svara!” Men allt var som förut och log mot mig klart, trofast, lugnt ...

Jag vet ej varför — kan ej fatta det lömska överfall som själen röner så ofta i sin trygghets stund. Ej sorg, ej smärta denna oro vållar, ej framtids gåta, inga minnen. Allt äger jag — hur mycket blev mig givet! Stanna, ni tårar, så förhatliga, så utan mening, lönlöst fällda! Hör mig, min själ, vi sörjer du och ängslas i mig? Stig fram och svara själv från dunkelt djup, gräv upp, gräv upp den gömda rot, som bär så bitter blomma! — Men själen vet ej råd — den tiger blott och dess grundvalar darra ...

En aning säger mig — o hur jag lyssnar — en stämma viskar: Därför är det: Du är en pilgrim, är en främling ... lever — du lever — — och skall dö.

II.

RÖRFLÖJTEN

Vekt var ditt ansikte då du log emot mig, ljus var din panna och blicken mer än blå; stilla du andades och drog mig häftigt till dig — hur mitt hjärta darrade likt darrgräsen små!

Skön men hård var natten under stormiga skyar. ”Allt är gjort för dig och mig”, du sade och log. Ekarna brusade kring övergivna kullar, stormigt ljus och skugga genom grenverket drog.

Pansflöjten hörde vi — bland ekbevuxna kullar steg dess ton så mjuk som guld ur fjärran svarta snår; sorlande sjönk den och lyftes högt av stormen — hård av böner var din mun och tungt av regn ditt hår.

Ljuvare än rosor är att under träd och vindar följa nattens dolda flöjt som spelar mörk och len; bittrare än malört att i tunn och rosig gryning skiljas under hjärtats gråt i tomma himlars sken.

Blekt var ditt leende den morgon då du slöt mig trotsigt i famn till ett långt och stolt farväl. Evigt skall du minnas hur du följde bräcklig rörflöjt, sökande en fristad för din brinnande själ.

SENT.

Luta ditt huvud närmre — kvällen blir skum; stjärnorna träda längtande till sina rum.

Fastän de flockas i skaror en efter en, står varje stjärna i rymdens hem ändå allen.

Mänskan är inte ensam, så som du tror; djupt i din strålblick har jag ett ljust hem där jag bor.

Luta ditt huvud nära, kvällen är sen. Gud signe! — jag ser i ditt ögas ljus stjärnornas sken.

BITTER DRYCK.

Bitter dryck drack jag utav din mun — aldrig förut kärlek var bitter mot mig. Malörts beskhet var i din kärleks brunn, bittra livet bjöd du mig smaka hos dig.

Ljuvt du bjöd mig, ljuv var din mun, din famn, öppna brunnen leende mörk och klar ... Häftigt drack jag —

vatten i livets namn. Isigt bittra smaken min mun bär kvar.

KALL VIND.

Kall vind blåser nu från ditt hjärta och höljer i styvnat pansar av is det bröst där ditt hungrande hjärta hade fröjd till daglig spis.

I det bo där ditt huvud du gömde blundande, suckande djupt efter ro, sitt isregn en kall vind tömde — nu är det ett fruset bo.

Blås vind! Blås hård som döden! Aldrig du fryser till is ändå de levande heta flöden, som dolda mellan oss gå.

SVARET.

Den stormiga natten var gången, dess måne längesen skymd, dagen stod festlig och stark över druvblåa vatten och land. Du kom som i ljus triumf, en bekransad segrare lik, din blick var en nyfödd morgon, fylld av eld.

Leende tog du min hand, du närmade sakta din mun till en enda jublande fråga, som du andades, andades blott. Hur väl du visste mitt svar det kom som en viskande suck, det kom som ett rop av jubel: ”förkrossad ... förintad!”

*

En kämpande dag är förliden, dess sol är bärgad i töcken; natten framgår förstenat blind under krypande skyars köld. Du dröjer i hårdnad sorg, du pressar min hand mot ditt hjärta — — tungt bultar mot handen ditt hjärta fyllt av kval.

Nu kan du ej mera le, nu kan du ej mera fråga — men begärde din slutna mun ett svar i gemensam nöd, hur väl du visste mitt svar — det brast ur mitt väsens djup som ett rop, som bävande suck: ”förkrossad — — förintad” ...

DET ODÖDLIGA.

Mörkret djupnar och stjärnorna brista ur nattens himmel likt ett pärlande regn. Räck mig din hand — vi mötas en sista jordisk stund i odödliga världars hägn.

Måste vi skiljas — då utan att klaga! Vi ägde varann — och äga — är det ej nog? Under valv av ljus vårt farväl vi taga, vi välsigna i mörker livet som gav och tog.

Vi äro stoft. Under stjärnor kalla vi sörja vår sorg till hjärtats bävande grund. Kring odödliga världar en evighets bränningar svalla Vi äro stoft — men vi mötts till odödligt förbund.

EFTER ETT AVSKED.

Ängsla dig icke, hemlösa själ, fast du utgår allena till mörker och nöd. För dig skall allt åter bli ganska väl, dig skall räckas av älskade händer livets bröd.

Frukta dig icke! Ett rum står berett, ett hem är beskärt i ett hjärta åt dig. Ödslig och sprängd är den väg du

beträtt, alls inga stjärnor beskydda din frusna stig.

Den porten är trång, den vägen är smal, som leder till hjärtats förlorade hem; men mjukt genom bruset av brännande kval skall darra en ton som dig sjunger åter hem.

DU.

Du utgöt din smärtas kalk över mitt huvud. Du brände mina ögon med dina tårar. Du sargade mitt bröst med din kärlek. Du pressade mitt hjärta så hårt mot ditt att det ropade högt av kval — och lämnade dig.

Du utgöt din renaste längtan i min famn. Du genomstrålade mina ögon med din blicks mildhet. Du omslöt mig i den svåra stunden med din kärlek. Du upplät din själ för mig så att jag genomträngdes av dess strålbild — och aldrig, aldrig lämnar dig.

TILL ETT HELIGT MINNE.

Tala du, som kan stilla stormens brus! Lys i skrämmande mörkret, milda ljus! Rena, frälsande minne, lyft mig du! — härjad, förvirrad brytes min värld itu.

Vreda vågor, grumliga vilda slå; sköna stranden ligger förödd och grå. Allt skall fördränkas, krossas mot skarpa grund, allt skall förgås i denna förödelsens stund.

Tig — var stilla! Jag äger ett skydd mot ditt hot — rasande våg, ligg ned vid min trötta fot! Se, som ett tungt krucifix i dödens natt lyfter jag minnet — min själs odödliga skatt.

Du min räddare, o du mitt fasta beskärm! lys i mäktiga mörkret, lys och värm — bjud, du evigt samma och evigt ny, stormen stillna, natten och döden fly!

Ja, du segrar! ädlaste rena klenod ... natten flyr, det stillnar kring klarnad flod. Heliga minne av kärlek som är och var — hell dig, som gjorde din härlighet uppenbar!

ENDAST ETT I VIDA VÄRLDEN.

Endast ett i vida världen kan hugsvala min själ, blott ett enda, ja ett enda kan göra den väl, inte man och inte kvinna, ty min oro är stor, inte du mitt eget barn, fast du tror.

Låt mig vara, sök mig inte, jag vet vart jag går — genom ängar ner mot stranden, där vårsolen står, jag behöver blott en klippa och en brusande tall under skyarnas flykt och daggens fall.

Med min kind mot ljuva jorden jag undfår dess ro, tryckt mot strandens hårda hällar har mitt hjärta ett bo. O jord, som är min älskade, du vet: långtifrån kommer fred med dina bränningars dån.

Som ett gräs är jag förgänglig, men jorden är stark, den är sträng och den är väldig och fager dess mark. Mina år gå som en rök, som en skugga mitt liv, men till jorden säger Gud sitt: Förbliv!

Endast ett är mig till hugnad — jag vet vad det är; ja, blott ett är nödvändigt — att få vila så här med min kind en stund mot marken — ej behövs många ord: jag skall snart bliva ett med min jord.

KLAR SOM GULD.

Klar som guld står horisontens rand under en himmel, tung av vilande moln. Klar som guld drar den sin

fasta ring runt ett hav av mörknande dyningar rört.

Gråa, tunga — vatten och luft och moln; klar som guld himlens yttersta rand. Havet sorlar ... Kvällens svartnade skär tecknas i sot mot en synrand — klar som guld.

KÄRVARNA.

Skördens måne stiger med slipad skära över vidder gula av mogna kärvar; fälten sova tunga av säd i nattens rinnande månflod.

Täta skylar bada i silverdimma, axen rassla vita av dagg och mognad, blanka droppar sila från skurna strån likt gyllene honung.

Himlen skälver, smäktande blek av strålljus, luften genomströmmas av töcknigt strålljus, genomströmmas mäktigt av sädens doft och syrsornas lockrop.

Jorden häves, fruktsam och stor mot himlen, strödd med ax och drucken av nattens vällukt ler den daggbegjuten i dröm mot rymdens lyftade skära.

Man och kvinna gå under skördens måne, andas tungt, betagna av lust och vemod. Övermäktigt sjunka de ned mot markens mognade kärvar.

MOLNET I HINDHAMN.

Molnet flyr likt en snövit hind ”som guld bärer under sina bogar”; jagat i sol av morgonens vind det hastar över hav och skogar.

Ensamt det dyker i azurns svall där himmelske jägaren strövar, löper på stigar av skir kristall lätt på försilvrade klövar.

Snövita hind! hur du störtar blint mellan guldskodda pilar som klinga — sjunker på ängar av blå hyacint med ett darrande spjut i din bringa.

NATTREGNET.

Nu tystnade regnet som strömmade nyss — än darrar vart strå av dess fuktiga kyss.

Vinden från väster kom, mild av vår, och bar det mot öster i nattens spår.

Mot berget, mot gräset jag hörde dess ljud — tyst viskade regnet med sin brud.

Natten var ljus och ljum och kort — över dimmiga kullar gled den bort

medan stilla, stilla nattens regn somnade in i gryningens hägn ...

Men jorden låg vaken med gräs och säd susande lugnt under droppande träd.

DEN TIDIGA MORGONEN.

Den tidiga morgonen lägger sin kind mot mitt fönster och andas med lätta, lyckliga andetag. Det är den stund som är tystast och renast i världen ... — långsamt, högtidligt fylles rummet av dag.

De första späda gryningsfläktarna darra mot öppnad ruta — luften blir rosigt blå. Plötsligt — varligt — hörs i en orörd tystnad svalans pip från boet med ungar små.

Mjukt och lågt — ur dunets yrvakna dunkel kvittrar lycklig moder för sovande hus ... men i stigande morgon störtar på blixtrande vingar fadern sig jublande ut i ett hav av ljus.

TILL — —

Såsom människosonen ej hade en sten att luta sitt trötta huvud mot — så är även du allen; liv och död äro dina, Guds väldiga liv och död, men inte en mänska, inte ett hem i all din nöd.

Ensam kretsar din längtan över evig snö — ingen kan se och följa utan att dö. Sökande i mullen trevar ditt begär — rolöshet, hemlöshet skänkes dig där.

Utur djupen ropar din själ till Gud — vattusvallen svara, mörk natt bär bud. Med ditt hjärtblod när du ditt svindlande krav ... ”Se mänskan!” — som söker i ångest sin käpp och stav.

För fåglarna under himmelen står skrivet i tro: ”Se, sparven har funnit ett näste och svalan ett bo” — men blott som fågeln vilar på skeppet en trött minut vid en fattig människas hjärta vilar du ut.

Dig passa inga rymder vänliga blå — i storm, i flammande töcken din kust skall du nå. Den ler mot dig, den hälsar dig med hugsvalande frid — Brinnande själ! du hinner den — — — i aftonens tid.

SVALLVÅGEN.

Isgrått vilade vattnet under himmel tungt grå, under broarna suckade virvlarna färglösa, små; luftens dis, fast det var vår, stod stengrått över Ström- men — och vemod, armt vemod vällde ur hjärtats gömmen.

Jag såg en bölja som dök upp och närmade sig så skön, den hävde sig ur virvlarna, klar, skummande grön, en enda frusande svallvåg — hur färgfylld och stolt den var! i triumf den steg ur det döda grå med det hemliga bud den bar:

Förtröttas ej — förtröttas ej! Det finns trohet utan like, det finns ett minne ungt och starkt, outtömligt som havet det är. Nu bryter genom det arma och grå en våg från kär- lekens rike — en strålande våg, en segrande våg som i trofast triumf dig bär!

STJÄRNAN.

I dessa blida sommarkvällar, då himlens klarhet aldrig slocknar, står alltid vid det fjärran berget oändligt ensam kvällens stjärna.

De lätta molnen stanna flykten och hjärtats oro ler och stillnar ... Tyst — tyst. Från skuggan hörs blott trasten: han sjunger under sommarstjärnan.

I självklar härlighet hon strålar, i blomlik ödmjukhet hon strålar; så ensam såg jag aldrig, aldrig en stjärna stå i evigheten.

Min själ är också mycket ensam, allt kärt den äger skall den lämna. Du sköna, underbara stjärna — väntar du på mig?